

Mikko Paalanen

Puulattian historiaa

Opinnäytetyö

Kevät 2015

SeAMK Kulttuuri ja liiketoiminta

Konservoinnin Tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuuri ja liiketoiminta

Tutkinto-ohjelma: Konservointi

Suuntautumisvaihtoehto: Rakennuskonservointi

Tekijä: Mikko Paalanen

Työn nimi: Puulattian historiaa

Ohjaaja: Janne Jokelainen

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 32

Liitteiden lukumäärä:

Opinnäytetyössäni tutustun puulattian historiaan. Työn alussa perehdyn lattian merkitykseen asuinrakennuksissa. Tavoitteena on myös selvittää syyt, miksi lattiat on rakennettu sellaisiksi kuin ne ovat. Esittelen työssäni merkittävimmät lattiatyypit sekä niiden rakentamistekniikat historiasta aina näihin päiviin saakka.

Puu on historiassa ollut käytetyimpiä materiaaleja lattian rakentamisessa. Tavoitteeni on selvittää opinnäytetyössäni, mitkä puulajit ovat parhaimpia lattian rakentamiseen sekä miten puutavaran valmistus on kehittynyt historiassa.

Lähteinä olen käyttänyt kansatieteellisiä kertomuksia, rakennusoppikirjoja sekä puurakentamiseen erikoistunutta kirjallisuutta.

Opinnäytetyöni osoittaa, että puulattian kehitys ei ole ollut yhtenäinen. Lattian rakentamista on pääsääntöisesti ohjannut asukkaan varallisuus.

Avainsanat: puulattia,

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Conservation

Specialisation: Building Conservation

Author: Mikko Paalanen

Title of thesis: The History of wood floor

Supervisor: Janne Jokelainen

Year: 2015   Number of pages: 32   Number of appendices:

In my thesis I deal with the history of wooden floors. At first, I focus on the importance of floors in residential buildings. The objective is also to find out the reasons why floors have been built the way they have. I also present the most significant wooden floor types and their building techniques in history until the present day.

Wood has been one of the most commonly used materials in floors. My target is to find out which species of trees are the best for the construction of floors and how the preparation of timber has evolved along the time.

As literature sources, I have used are several different textbooks about building and ethnological literature.

My thesis shows that the development of wooden floors has not been simultaneous. Construction of floors has mainly depended on the resident's wealth.

Keywords: wood floor,

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	4
1 JOHDANTO.....	5
2 LATTIAN HISTORIAA.....	6
2.1 Varhaiset lattiat.....	6
2.2 Asuinrakennusten lattiat.....	6
2.3 Pintakäsittelyjen historia.....	10
2.3.1 1700-luvun pintakäsittelyt.....	11
2.3.2 1800-luvun pintakäsittelyt.....	11
2.3.3 1900-luvun pintakäsittelyt.....	12
3 LATTIATYYPIT.....	14
3.1 Kiinnittämättömät lattiat.....	14
3.2 Paasuun varattu lattia.....	14
3.3 Tapitettu lattia.....	15
3.4 Pontattu lattia.....	16
4 LATTIOIDEN RAKENTAMISESTA.....	19
4.1 Lankkujen valmistus.....	19
4.2 Puulaji.....	21
4.3 Lankkujen suunta.....	22
4.4 Lattian asentaminen.....	23
4.4.1 Ponttilautalattia.....	25
4.4.2 Naulat.....	26
4.4.3 Lattiavaralla varaaminen.....	28
4.5 Pintakäsittelyt.....	29
5 LOPUKSI.....	30
LÄHTEET.....	31

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Pirtin pohjapiirros (Sirelius 1989, 173). 7

Kuva 2. Hevonen syömässä tuvassa (Vuorela 1975, 367). 9

Kuva 3. Lattian pintakäsittelyiden sävyjen kehitys (Pietarila 2004, 79). 13

Kuva 4. Lattiatappi (Vuolle-Apiala 2010, 128). 15

Kuva 5. Lattiatapin reiän poraaminen porausohjaimella (Vuolle-Apiala 2010, 128).
16

Kuva 6. Irtoliistesauhaus (Helin 1915, 121). 17

Kuva 7. Uudenaikaisia lattialautoja (Siikanen 2008, 237). 17

Kuva 8. Lankkujen sahausta (Vuorela 1949, 199). 20

Kuva 9. Brinell-taulukko (Siikanen 2008, 47). 22

Kuva 10. Lautojen kovertuminen (Kajava 2009, 28). 24

Kuva 11. Lattioiden kiristäminen kiilan avulla (Mandelin 1948, 86). 26

Kuva 12. Lattiavaran käyttöä (Vuorela 1949, 198). 28

1 JOHDANTO

Käsissäsi on puulattian historiasta kertova opinnäytetyö. Sen tavoitteena on selvittää ne syyt historiassa, jotka ovat vaikuttaneet puulattian kehitykseen. Lattia on ala- ja välipohjan pintamateriaali, joten se on jatkuvalle rasitukselle altis. Siksi siltä vaaditaan suurta kulutuskestävyyttä sekä turvallisuuden tunnetta. Opinnäytetyöni aiheeseen tutustuessani huomasin, että lattian rakentamiseen on vaikuttaneet hyvin yllättävätkin syyt.

En ole rajannut ajallisesti opinnäytetyöni aihetta. Rakennus on aina kuvastanut asukkaansa varallisuutta. Arvokkaammat materiaalit ja niiden myötä kehittyneemmät rakennustekniikat ovat lähes poikkeuksetta saaneet jalan sijan ensin vauraammissa taloissa ja myöhemmin vasta vaatimattomammassa rakennuksissa. Samat lain-alaisuudet pätevät myös lattiaan, joten sama lattiatyyppi on voinut olla iät ja ajat käytössä köyhemmissä oloissa. Siksi on mahdotonta täysin pitävästi väittää, milloin joku tietty lattiatyyppi on ollut käytössä. Lähdekirjallisuuteen tutustuessani huomasin, että rakentamiseen on vaikuttanut suuresti myös alueelliset tekijät. Esimerkiksi savutorpassa asuminen itäisessä Suomessa on ollut tapana vielä silloinkin kun se läntisessä Suomessa on jäänyt pois käytöstä.

Aiheen rajaaminen asuinrakennusten puulattioihin tuntui luontevimmalta ratkaisulta. Tähän lopputulokseen päädyin siitä huolimatta, että lähdemateriaalista kävi ilmi, että asuinrakennusta on käytetty myös saunana ja talousrakennuksina. Työssäni perehdyn ensisijaisesti asuinrakennuksiin, mutta sivuan siinä myös muiden rakennuksien lattiaita, jotka ovat siten vaikuttaneet puulattian kehittymiseen. Lattia on aiheena sinällään erittäin kiehtova, koska se kuvastaa koko rakennushistorian kehitystä pysyvämmäksi.

2 LATTIAN HISTORIAA

2.1 Varhaiset lattiat

Ihminen on luultavasti aina peittänyt asumuksiensa maapinnan erilaisilla materiaaleilla. Niitä on ollut muun muassa taljat ja oljet. Kuitenkaan maanpinnan peittämisellä ei ole ollut luultavammin suurta merkitystä lämpötalouden kannalta, koska yksi paljon käytetty lattiamateriaali on ollut kivi. Maanpinnan peittämisellä on siis mahdollisesti tavoiteltu mukavuuden tunnetta, mutta sen lisäksi sillä on parannettu myös hygienisyyttä. Oljet pystyttiin vaihtamaan helposti aika ajoin. Olkien ja taljojen tehtävä on mitä todennäköisimmin ollut myös toimia pehmikkeenä, sillä ihminen nukkui alkujaan lattialla. Yksi syy lattian rakentamiseen on ollut myös ihmisen turhamaisuus. Lattian rakentaminen on ollut ihmiselle statuskysymys. (Ahonen, 1998, 14.)

2.2 Asuinrakennusten lattiat

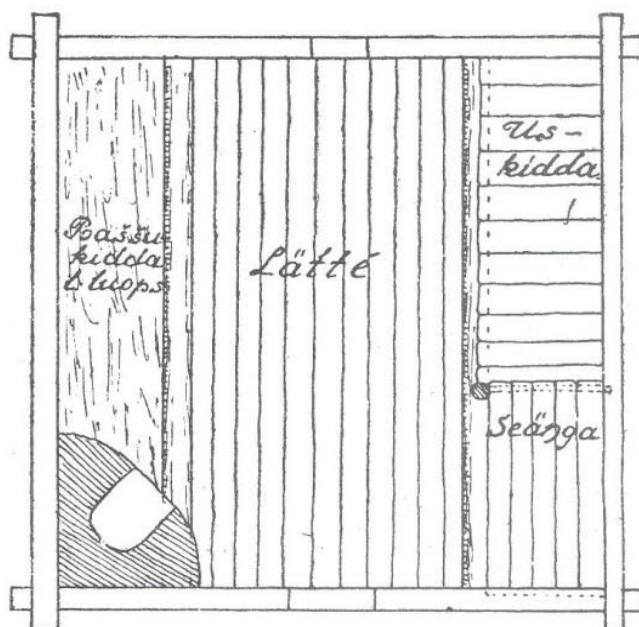
Myöhäiskivikaudella alkanut maanviljely ja karjanhoito toivat mukanaan tarpeen myös karjan ja viljan suojalle (Valonen & Vuoristo 1994, 12). Rakennuksien kehittymisellä pysyvimmiksi oli suora yhteys maanviljelyksen kehittymisen kanssa. Aiemmin asumuksia ei rakennettu pysyviksi, koska vielä kaskiviljelyyn kuului asuinpaikan vaihtaminen muutaman vuoden välein. 1500-luvulla kaskeamisen rinnalle tuli peltoviljely, jolloin maanomistajuuden tarkentuminen johti siihen, että tupa saatettiin rakentaa. (Sirelius 1989, 168.)

Toisinaan tapana oli rakentaa uudelle asuinpaikalle ensiksi sauna, jossa asuttiin siihen asti kun oli mahdollista rakentaa asuinrakennus. Kyseinen menettely oli käytäntönä ainakin Keski-Suomessa ja joillain osin Etelä-Pohjanmaata. Saunassa asumiseen tottuivat maanviljelijät, jotka käyttivät saunaa myös riihenä. (Vuorela 1949, 17.)

Toisinaan sauna oli vain väliaikainen ja primitiivinen asunto metsässä, jossa tervanpolttajat tilapäisesti asuivat. Tervasaunat rakennettiin tervahautojen

läheisyyteen, mutta niissä oli tapana asua myös kevättalvella halkometsällä oltaessa. Hautasaunat olivat lattiattomia, kuten olivat myös savusaunat aikanaan. (Vuorela 1949,18–19.) Saunoissa lattia joutui kovalle rasitukselle, joten maalattiat olivat niissä varsin yleisiä (Vuolle-Apiala 2009, 137). Saunoihin oli kuitenkin rakennettu lava, jossa mies sopi nukkumaan. Hautasaunoihin verrattavia rakennuksia ovat olleet myös saunat, joissa kalastajat väliaikaisesti asuivat kalastuskausina. Kalasaunat olivat myös vailla välikattoa, sekä ainakin eteinen oli vailla lattiaa. (Vuorela 1949, 19–20.)

Sauna ja riihi olivat rakenteeltaan hyvin lähellä savupirttiä, joten kehitysasteena siirtyminen saunasta tai riihestä savupirttiin ei ollut suuri. Entisaikaan saunan ja pirtin erot ovat olleet vähintäänkin häilyvät, sillä ajan kehittyneimmät saunat olivat kehitysasteeltaan edellä ajan vaatimattomimpiin pirtteihin nähden. (Paulaharju 1983, 10.) Joissakin länsimurteissa saunan nimi on pirtti, joka kertoo sen saaneen alkunsa mahdollisesti samanaikaisesti kuin kiukaalla lämpiävä asunto (Valonen, Vuoristo 1994, 37).

Kuva 1. Pirtin pohjapiirros (Sirelius 1989, 173).

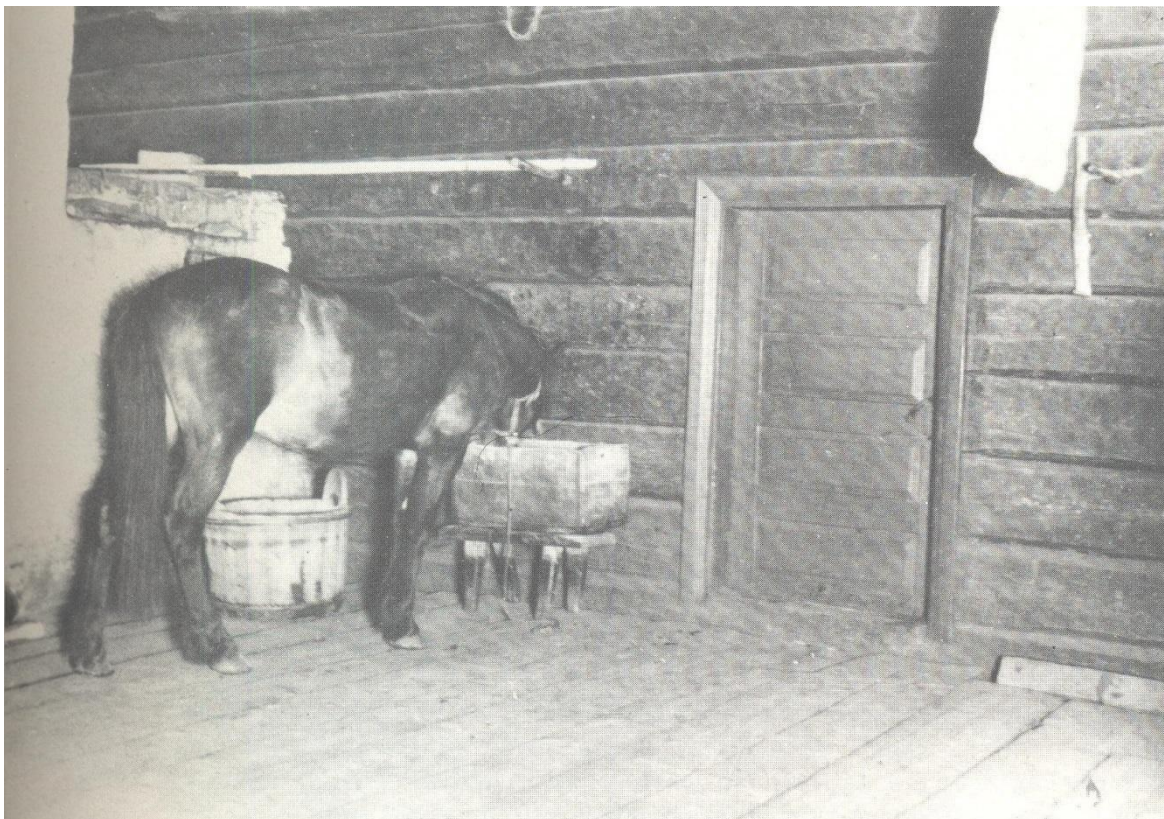
Pirtin lattia oli jaettu useampaan osaan. Suuren osan pirtin pinta-alasta vei uuni, joka sijaitsi yleensä oven nurkassa. Eri puolilla Suomea lattia saattoi olla eri laajuinen. Esimerkiksi Lapissa pirtin palkitettu lattia on saattanut olla ainoastaan

keskellä huonetta. Lapissa takan ja seinän välistä osaa kutsuttiin nimillä luops tai poaššu-peägariksi. Kyseistä tilaa ei laudoitettu, vaan se oli varattuna elintarvikkeille ja talousastioille. Pirtin vastapäinen tila oli myös palkittamaton ja nimeltään uskidda, josta muodostui karsina, lava ja makuupaikka. Lava oli yleinen kiintokaluste savupirtissä, joka mahdollisesti juontaa juurensa maakodan makuulavoista. Lavan alla olevaa tilaa nimitettiin yleisesti karsinaksi ja sana karsina tarkoittaa alun perin pientä karjaa. Eli voidaan olettaa, että lavan alla on pidetty ainakin talvella lampaita tai sikoja. Karsinassa ei yleensä ollut siltaa, vaan paljas maa, koska pirttiä käytettiin myös saunomiseen ja lavalla on todennäköisesti säilytetty vettä ja peseädytty. (Sirelius 1989, 176.)

Sittemmin karsina siirtyi tuvan alle, jonne pääsi kolpitsan kautta. Kolpitsa oli uunin vieressä sijaitseva laatikkomainen penkki, jonka kantta käytettiin istuimena ja nukkumasijana. (Vuorela 1975, 410.) Kolpitsa tunnettiin muualla Suomessa ainakin ludaksena, lutaana ja laantalana. Lattian pinta-ala kasvoi, kun ennen palkittamaton lavanalus palkitettiin. (Sirelius 1989, 177.)

Eläinten pitäminen asuinrakennuksessa on koettu epäpuhtaaksi jo varhaassa vaiheessa. Vanhimmat tiedot talleista on jo 1400-luvulta. Talli on lainasana Ruotsista (*stall*), joten voidaan olettaa, että talli rakennuksena on ollut yleisempi Länsi-Suomessa. Usein hevonen on kuitenkin tuotu sisätiloihin suojaan talvipakkasia. (Valonen & Vuoristo 1994, 41.) Todennäköisesti talon varallisuus on määrännyt sen, missä eläimiä on säilytetty. Vielä 1700-luvun lopulla on ollut varmaankin yleistä hevosen ja karjan pito talvella asuinrakennuksessa. (Sirelius 1989, 178.) Hevoselle varattua aluetta sisätiloissa on sanottu hevossillaksi. Se sijaitsi oven läheisyydessä ennen sillan jatkosta, koska näin ollen hevosen kuluttama lattia oli helposti vaihdettavissa. (Kolehmainen 1930, 104.) Vaikka hevosella oli jo myöhemmässä vaiheessa talli, oli kuitenkin käytäntönä tuoda hevonen ajon jälkeen kuivamaan tupaan sekä aamuin illoin syömään (Vuorela 1975, 367).

Kuva 2. Hevonen syömässä tuvassa (Vuorela 1975, 367).

Oven suussa on siis ollut pirtissä aina huonompi lattia, jossa alkujaan on pidetty eläimiä. Mutta perälattia on ollut paikka, jossa ihmiset olivat. Myös vierasta on kehoitettu käymään peremmälle. (Vuorela 1975, 410.) Perälattiaa on myös kutsuttu päälattiaksi ja mieästenlattiaksi, joka viittaa siihen, että karsinapuoli oli myös naisten ja lasten puoli. (Sirelius 1989, 175.)

Kun erillisestä hevossillasta oli luovuttu, oli lattia edelleen kaksijatkoinen. Se jaettiin oven edustan ovilattiaan ja peremmällä sijainneeseen perälattiaan. (Hämäläinen 1930, 67.) Syy tähän ratkaisuun on ollut se, että oven läheisyydessä säilytettiin vettä ja sen vuoksi lattia lahosi siltä alueelta nopeammin. Kun lattia oli jaettu kahteen osaan, oli se helpompi korjata. (Vuorela 1949, 200.)

Neliseinäinen hirsirakennus, jota käytettiin asumisen lisäksi riihenä ja saunana edustaa rakentamisen alkukantaista muotoa, mutta sitä on tavattu kansanhistoriaan liittyvissä tutkimuksissa vielä varsin myöhään. Uutta asuinympäristöään rakentavalla oli tapana järjestää ensimmäiseksi asumukseksi riihitupa. Tämä on ollut yleistä Etelä-Pohjanmaalla jokivarsien asuttajilla. (Vuorela 1949, 17.)

Ensimmäinen huonelisä yksitupaiseen rakennukseen on mitä luultavammin ollut porstua eli eteinen. Sen tehtävän oli toimia suojana muutoin suojatta jääneelle ovelle. Ensimmäiset porstuat ovat olleet niin sanottuja pisteporstuoita, jotka on rakennettu vain latoen riukuja oviseinää vasten. Porstua rakennettiin tarkoituksellisesti irralliseksi osaksi päärakennusta. (Vuorela 1949, 26–27.)

Porstuoiden alkukantaisuutta kuvastaa myös se seikka, että kunnollista lattiaa ei viitsitty sinne rakentaa. Lattiat saatiin rakentaa ainoastaan muutamasta laudasta ja osa porstuasta saattoi olla taas ilman lattiaa. (Paulaharju 2003, 181.)

2.3 Pintakäsittelyjen historia

Kansankerrosten väliset erot asumisessa ovat historiassa olleet suuremmat, kuin nykyisin. Kun talvisin eläimet saattoivat asua ihmisten kanssa pirtissä, täytyi lattiaa pestä useasti ja siksi lattia pysyi ilman pintakäsittelyjäkin vaaleana. (Pietarila 2004, 77.)

Vaikka tapana oli asuinrakennuksessa maalata jo seiniä ja kattoja, käytännön syistä johtuen pysyi lattia vielä suurelta osin maalaamattomana. Lattia saatiin pysymään vaaleana, koska pääsääntöisesti lattiassa käytettiin kuusilankkua, joka aika ajoin oli tapana kuurata vedellä ja hiekalla. (Härö & Kaila 1976, 150.)

Lattian maalaamisen yleistymiseen on vaikuttanut aikanaan myös käytännön syyt. Kun rossipohjallisen rakennuksen alapohjan eristetilaan ei ollut enää viisasta päästää vettä lattioita kuurattaessa, oli lattiapinta maalattava, koska silloin se oli helpompi pitää puhtaana. (Puulattian käsittelystä 2013.)

Pontatulla lattialankulla saatiin aikaiseksi entistä tiiviimpi lattia. Vaikka lattia kuivui ja sen vuoksi haristui, oli kuitenkin ponttilaudassa liiste, minkä vuoksi lattiaan ei syntynyt kuitenkaan läpinäkyviä rakoja. (Paulaharju 2003, 92.) Ponttilattian hengittävyys on siis vähäisempää kuin aiempien lattityyppien. Siksi on ollut tarpeellista pintakäsittelä juuri asennettu ponttilattia hetimiten. Koska uudella lattiatyypillä saavutettiin entistä tiiviimpi rakenne ja vesi ei päässyt valumaan suoraan eristepohjaan. Vanhenpien lattiatyyppien joutuessa vesirasitukselle, saattoi rakoileva lattia kuitenkin mahdollistaa kosteuden kuivumisen. (Appelgren

ym. 2008, 51.) Tätä teoriaa tukee myös näkökulma, jossa asuinrakennuksen huoneista arvokkaimmat saivat ensiksi ponttilaudoituksen lattiaan (Vuolle-Apiala 2010, 129). Samoin lattioidenkin maalaaminen yleistyi aluksi saleissa (Pietarila 2004, 77).

2.3.1 1700-luvun pintakäsittelyt

Melko pitkään pysyivät lattiat maalaamattomana. 1700-luvulla saattoi eräissä asuinrakennuksissa olla maalattu lattia. Tämä käytäntö oli arvatenkin käytössä ensin vauraammissa taloissa. Aluksi oli tapana maalata vain salien ja muiden arvokkaampien huoneiden lattiat. Vielä yleisesti 1800-luvun lopussa saattoi kansanrakentamisen parissa törmätä maalaamattomiin lattioihin. (Niiranen 1981, 105.)

Puulattioihin käytetyt maalit ovat olleet öljymaaleja tai liimamaaleja. Liimamaaleihin lisättiin kaliumbikromaattia, jotta se saatiin vedenkestäväksi (Pietarila 2004, 77). Toisaalta liimamaaleja ei suositella paikkoihin, jossa se joutuu kulutukselle alttiiksi, joten voidaan olettaa, että näistä vaihtoehdoista öljymaali on ollut suositumpi ratkaisu. (Mandelin 1948, 106.)

Kaseiinikäsittelyllä saavutettiin puulattiassa parempi puhtaana pysyvyys, kun maitotuotteista saatava juustokaseiini muodosti läpinäkyvän kalvon puulattian pintaan, eristäen puuaineksen huokokset niin, että lika ei päässyt enää imeytymään puuhun. (Pietarila 2004, 77.)

2.3.2 1800-luvun pintakäsittelyt

Lähtökohtaisesti lattian maalaamisella saatettiin tavoitella parkettilattian ulkonäköä. Arvokkaampien huoneiden lattioihin maalattiin koristekuvioita tai parkettia jäljittelevää ruudukkoa. (Nokela & Hagelstam 2008, 13.)

Aluksi lattioissa käytetyt värit ovat siis olleet kellanruskeita puunvärejä tai kalkkikiveä muistuttavia harmaita sävyjä. Vasta kertaustyylien aikana lattiasa käytettyjen maalien väritys alkoi muuttua. Uusrenessanssin aikana maalatut lattiat

olivat selvästi tummempia kuin aiemmin maalatut. Edelleen lattian maalauksessa oli kuitenkin tapana jäljitellä parkettipintaa. (Pietarila 2004, 77.)

Lattian maalaaminen ei kuitenkaan vielä 1800-luvulla ollut itsestäänselvyys, sillä esimerkiksi Jyväskylässä lattioiden maalaaminen katsotaan alkaneen vasta 1880-luvulla. Kuopiossa taas useissa palovakuutetuissa taloissa oli ainakin osassa huoneista öljymaalilla maalattu puulattia 1800-luvun alussa. (Niiranen 1981, 105.)

2.3.3 1900-luvun pintakäsittelyt

Linoleumimatto yleistyi vuosisadan vaihteessa. Varsinaisen suosion se saavutti Suomessa vasta 1900-luvun alussa (Pietarila 2004, 77–78), vaikkakin sitä oli ollut saatavissa jo 1800-luvun puolivälin jälkeen (Puulattian käsittelystä 2013). Linoleumimatto eli korkkimatto oli kuitenkin hankintahinnaltaan kallis, joten sen katsotaan yleistyneen ensin varakkaammissa taloissa. Uuden lattiamateriaalin eduiksi katsottiin sillä saavutettava saumattomuus, joka helpotti lattian pitämistä puhtaana, sillä lattialankkujen väleihin ei enää joutunut likaa. Korkkimaton suosioon on myös vaikuttaneet lattian maalaamiseen verrattuna parempi kestävyys, mutta myös suuri värivalikoima. (Pietarila 2004, 77–78.)

1900-luvulla teollisesti valmistettujen maalien saatavuus parani, joka vaikutti lattian maalaamisen yleistymiseen. Toisinaan oli tapana maalata samalla maalilla jopa lattioiden päällä olevia kalusteita. (Laine & Orrenmaa 2012, 104.)

Jugendin vaikutus lattian väritykseen näkyi pyrkimyksenä pitää huonetila valoisana, joten lattiassa suosittiin harmaita ja kellertävän harmaita sävyjä. Toisaalta myös perinteinen punaruskea oli edelleen käytössä. Klassismin aikana taas suosittiin ajalle tyypillisten tummien sävyjen käyttämistä lattiapinnoissa, vaikkakin kaikki perinteiset sävyt olivat edelleen käytössä. Lattioissa käytettyjen maalien sävyt ovat siis pysyneet lähes koko 1900-luvun aikana samoina. (Pietarila 2004, 78–79.)

Sodan jälkeisinä vuosina oli pulaa maaliöljystä, joten maalaamisen sijaan lattiaa saatettiin petsata ja lakata (Mandelin 1948, 107).

1700-LUVUN LOPPUPUOLI

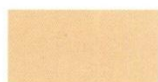
M 498

L 473

L 461

1800-LUVUN ALKUPUOLI

X 396

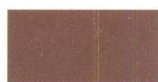
J 483

S 466

L 461

1800-LUVUN JÄLKIPUOLISKO

N 468

M 484

M 470

K 487

1900-LUKU

L 472

S 497

K 499

L 500

Kuva 3. Lattian pintakäsittelyiden sävyjen kehitys (Pietarila 2004, 79).

3 LATTIATYYPIT

3.1 Kiinnittämättömät lattiat

Alun perin lattiat valmistettiin suurista vain toiselta puolelta kirveellä veistetyistä puista. Pyöreä puoli laskettiin alaspäin ja salvettiin lattian kannattajiin. Myöhemmin lattiapalkit saatiin halkaisemalla pyöreitä puita kahtia. (Paulaharju 2003, 141.)

3.2 Paasuun varattu lattia

Alkuperäinen riihen puusilta on salvottu paasuun eli poasuun tai poasuukseen. Lattia on paksua hirttä, joka on varattu niin kuin seinäkin, mutta mahdollisimman tiiviisti. Karjalassa on tavattu paasuun salvottuja lattioita, niin tilkitsemättömiä, kuin sammalella tilkittyjäkin. (Paulaharju 2003, 91.) Joskus paasuun salvottu lattia oli vain pieni osa riihen pinta-alasta. Se oli hiukan korkeammalla kuin muu lattia ja siinä suoritettiin olkien survominen. Tämä survinlattia oli rakennettu hirsistä ehkä siksi, että se joutui kovalle rasitukselle. (Vuorela 1949, 179–180.)

Karjalassa oli tapana tehdä myös asuinrakennusten lattiat paasuun, mutta riihestä eroten lattiapalkit ulottuivat vain seinähirsien puoliväliin. (Paulaharju 2003, 141.)

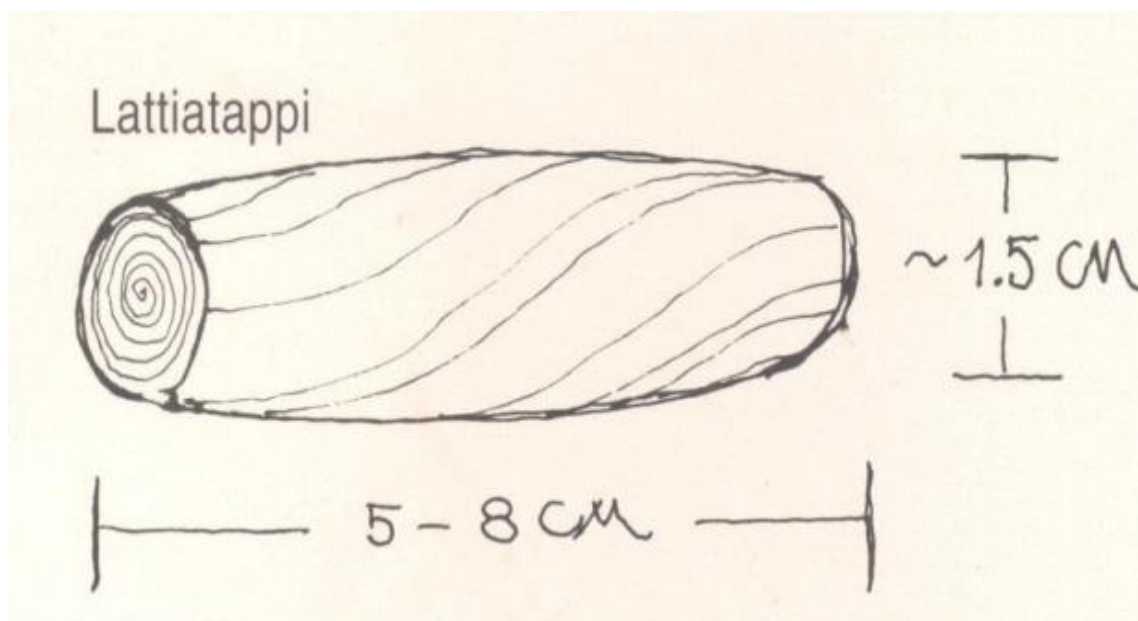
Seinän lävitse tuoduissa lattioissa oli se etu, että lankut pysyivät hyvin paikallaan, eivätkä ne kupruillut. (Paulaharju 2003, 92.) Erityisesti riihissä permantopuut on asetettu paikallensa jo ennen seinien pystyttämistä. Lattiapalkit on riihessä jätetty vaaksan verran ulkonemaan seinästä, joten lattiaa on voitu siristää. (Sirelius 1989, 230.) Toisinaan lattialankut ulottuivat seinähirsien puoliväliin, kuten asuinrakennuksissa oli Karjalassa tapana (Paulaharju 2003, 141). Siristys eli tiivistäminen on tapahtunut ulkopuolelta, josta lattiapalkkeja on lyöty yhteen. Tässä tapauksessa lattiapalkit on varattu yhteen niin kuin seinähirretkin. (Sirelius 1989, 230.) Siristyksen tarve on riihessä ollut olennainen, jossa lattian pitää olla tiivis, ettei kallis vilja valuisi hukkaan (Paulaharju 2003, 90).

3.3 Tapitettu lattia

Rakennustekniikan kehittyttyä lattiapalkkeja alettiin sovittaa yhteen lattiavaran avulla. Lankut yhdistettiin reunoistaan toisiinsa piiloon jäävillä salavaarnoilla. 1800-luvulla naulat olivat vielä kalliita ja niitä käytettiinkin vain varakkaissa rakennuksissa. (Niiranen 1981, 103.) Tappien avulla lattialankut pysyivät paikoillaan (Hämäläinen 1930, 67).

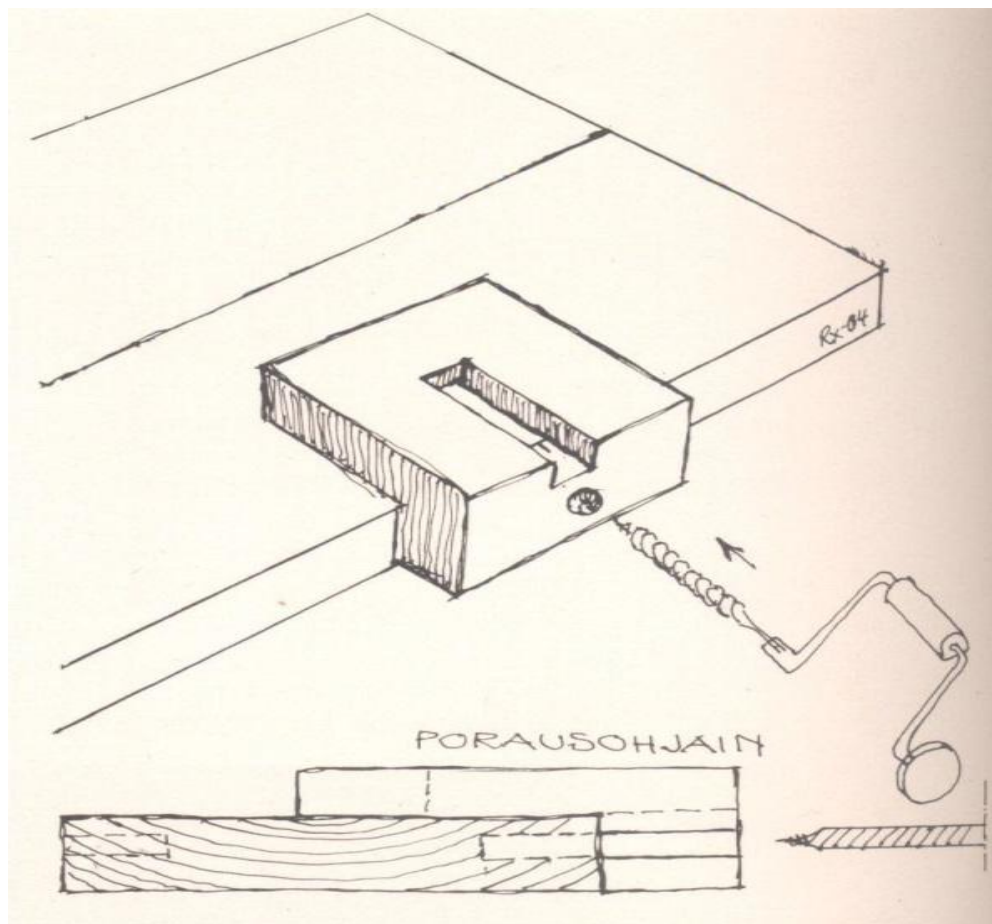
Haljaspuolikkaista tehdyt lattiat oli tapana jo tapittaa. Jokaista liitosta varten tarvittiin kolme tai neljä tappia, joka jumalan väliin. Tappi lyötiin porattuun taikka taltattuun reikään. Tappeja kutsuttiin myös salavoarnoiksi, karatapeiksi ja navoiksi. (Paulaharju 2003, 141.)

Vielä sahateollisuuden kehittyttyä 1800-luvulla tapitettu lankkulattia oli yleinen. 1900-luvullakin yleisesti käytettiin valmiiksi höylättyä ja pontattua lankkua, mutta vielä vaatimattomien rakennusten lattiat olivat tapitettuja (Paulaharju 1906, 59).

Kuva 4. Lattiatappi (Vuolle-Apiala 2010, 128).

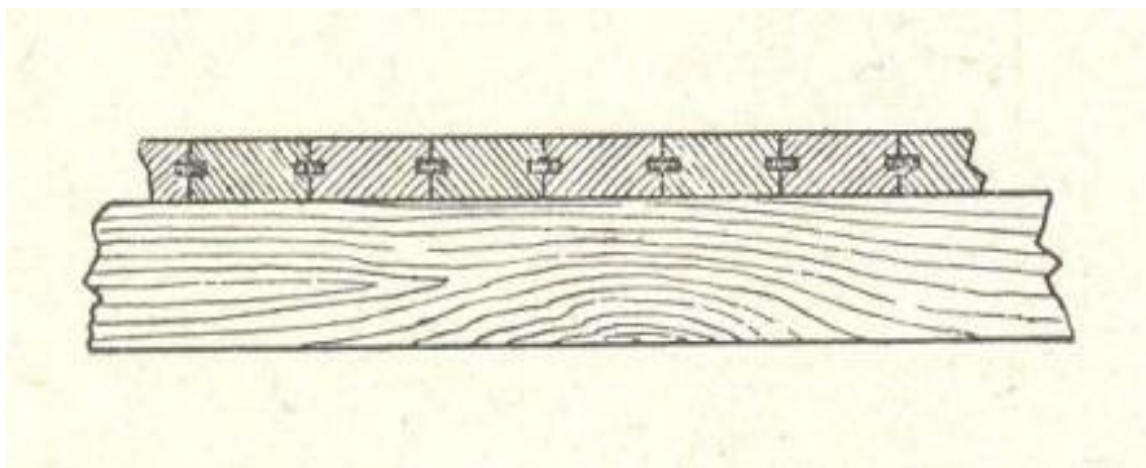
Kuva 5. Lattiatapin reiän poraaminen porausohjaimella (Vuolle-Apiala 2010, 128).

3.4 Pontattu lattia

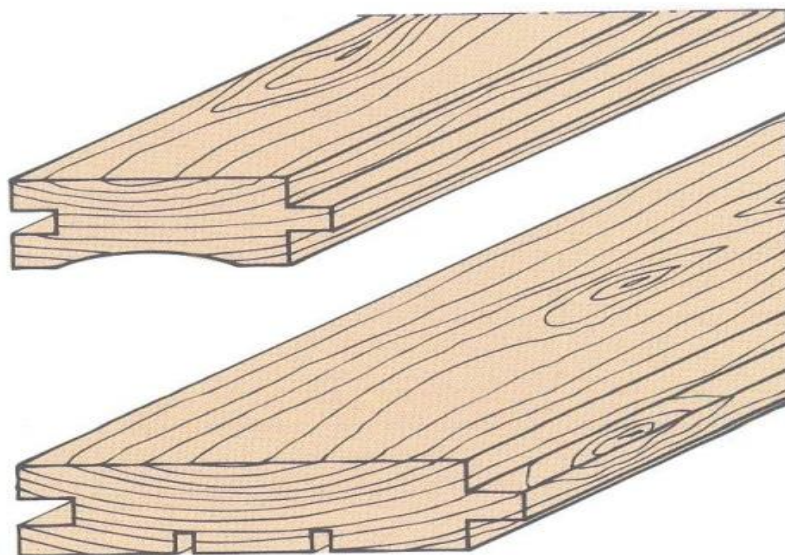
Puolipontatussa lattiassa palkkien reunaan on höylätty tai veistetty valssi. Puolipontattua lankkua käytettiin riihen lattiassa Karjalassa ja se tunnettiin paremmin kämmenykseen liitettynä lattiana, sekä sääverisaumattuna lattiana. Kuten paasuun liitettynä lattia riilessä, uloittuivat sääverisaumatut lankutkin seinähirsien lävitse. Mutta toisinaan kämmenykseen liitetyn lattian lankut uloittuivat vain puolihirteen. (Paulaharju 2003, 92.)

Riihen lattiapalkit on voitu pontata myös siten, että jokaisen palkin syrjään on höylätty ura, joka täytettiin sidelista tai olkinuoralla (Valonen & Vuoristo 1994, 70). Karjalassa kyseinen lattiatyyppi tunnetaan puntattuna lattiana. Kun taas lista, joka asetetaan uraan, olakseen eli hankoon on nimeltään kara, välrassi, punttilista eli rima. Puulistan tarkoitus on pitää lattia tiiviinä, vaikka lankkujen väliin ilmestyisi

rakojen. Kuitenkin lista särkyi herkästi ja toisinaan sen sijasta on käytetty köyttä. (Paulaharju 2003, 92.) Vaikka käytännönsyistä pontattu lattia oli itse asiassa riihissä käytetympi lattiatyyppi, oli toisinaan samalla tavalla pontattu lattia käytössä myös asuinrakennuksissa. Toisinaan pohjalaistoissa kyseinen ponttimalli oli käytössä sen jälkeen kun tapitetusta lattiasta oli luovuttu. (Härö & Kaila 1976, 92.)

Kuva 6. Irtoliistesauhaus (Helin 1915, 121).

Kuva 7. Uudenaikaisia lattialautoja (Siikanen 2008, 237).

Nykyisin lausalattiat tehdään erikoiskuivatusta vakosaumatuista ponttilaudoista. Laudan käyttölaite on höylätty kuivaamisen jälkeen. Takalappeeseen on yleensä jyrkitty pitkittäissuuntaisia uria. (Siikanen 2009, 237.)

4 LATTIOIDEN RAKENTAMISESTA

4.1 Lankkujen valmistus

Alkujaan lattialankkuja ei ollut tarpeellista naulata kiinni muihin rakenteisiin, koska paksut ja leveät lankut pysyivät paikoillaan ilman kiinnitystäkin. Lattialankkujen paikallaan pysymistä auttoivat myös huonekalujen paino. (Laine & Orrenmaa 2012, 104.)

On ollut kunnia-asia, että lattia on voitu rakentaa leveistä lankuista (Lagus 1893, 15.) Alkukantaisimmat lattiat pirteissä on rakennettu suurista pyöreistä puista, joista toinen sivu oli veistetty tasaiseksi. Tämän tyyppiset lattialankut oli varattu paasuun ja niiden päät ulottuivat seinähirren puoliväliin. Vasta myöhemmässä vaiheessa lattioiden rakentamiseen käytettävä puumateriaali on halkaistua puutavaraa. (Paulaharju 2003, 141.)

Yleisesti lattiapalkkeja valmistettiin myös kirveellä halkomalla. Suuret 24–26 tuuman honkapuut valikoituivat siltapalkeiksi. Kiertyneitä puita varten halkomisessa käytettiin koivukiiloja apuna. Halkaistu puoli veistettiin puhtaaksi, mutta ei höylätty. (Lagus 1893, 15.)

Pitkään lattialankut veistettiin kirveellä, sillä sahattua puutavaraa ei ollut saatavissa. Vaikka ensimmäisistä vesisahoista on mainintoja jo keskiajalta, ei sahateollisuus yleistynyt. Sahateollisuus ei yleistynyt, kun käytössä olleet sahan terät olivat kömpelöitä ja tehottomia. Lisäksi valtio valvoi puun käyttöä tarkasti, sillä metsien pelättiin loppuvan. Sahateollisuus kehittyi vasta 1800-luvun puolivälissä, kun rajoitteet höyrysahojen perustamisesta purettiin. Vuonna 1861 kaikki sahateollisuutta koskevat rajoitteet poistettiin. Lankkuja sahattiin kuitenkin käsikäyttöisellä lankkusahalla 1800-luvulla. Lankkusahalla sahaaminen mahdollisti sen, että yhdestä tukista saatiin kolme lankkua, kun kirveellä vain kaksi. Lankkusahaa hyödynnettiin lankkujen valmistuksessa vielä 1900-luvun alussa. (Vuorela 1975, 470.) Käsisahalla sahattujen lankkujen leveys oli jopa 40–45 senttimetriä ja paksuus oli 55–75 millimetriä jopa paksumpiakin lankkuja mahdollisesti on käytetty. (Laine & Orrenmaa 2012, 103–104.)

Kuva 8. Lankkujen sahausta (Vuorela 1949, 199).

1800-luvulla saatavissa oli jo monipuolinen valikoima sahaustusta puutavarasta. Tarjolla oli muun muassa rakentamisessa käytettyä mäntypalkkia, lankkuja kuin lautaakin. 9 tuuman mäntylautaa myytiin koko- ja puolipuhtaana. Kokopuhtaan mäntylankun leveys taas oli 10 tuumaa ja paksuus kaksi tai kolme tuumaa. Lankkujen ja lautojen pituudet olivat 6–11 kyynärää eli 3,564–6,534 metriä. Sahatun puutavaran saatavuuden parantuminen vaikutti rossipohjan rakentamisen yleistymiseen. (Niiranen 1981, 105.)

1900-luvun alun rakennusoppaassa, kerrotaan yleisesti pienasutuksissa käytettävän puulattian puutavaran olevan neljä tuumaa leveää ja $1 \frac{1}{4}$ tuumaa paksua lautaa, mutta toisinaan käytetään viisi tuumaista lautaa joka on $1 \frac{1}{2}$ tuumaa paksua. (Mandelin 1948, 86.) Työhuoneissa ja muissa tiloissa, joissa lattia joutuu kovemmalle rasitukselle, käytettiin edelleen jopa yli kahden tuuman paksuista lattialautaa. (Kaila & Keinänen 2001, 30.)

Mitä leveämpiä lautoja lattian rakentamisessa käytetään, sitä todennäköisemmin niiden väliin syntyy rakoja, kun lattia kuivaa. (Siikanen 2008, 237.) Kapeempaa ja ennen kaikkea ohuempaa lautaa lattian rakentamisessa käytettäessä säästetään myös nauloissa. Koska kiinnittämisen tarve kasvaa sitä myötä, mitä leveämpää lautaa käytetään ja paksumpia lautoja lyötäessä naulojen pitää olla pidempiä. (Mandelin 1948, 86.)

Nykyisin lattian rakentamiseen suositellaan puutavaraa, jonka kosteuspitoisuus on alle 10 %, joka saavutetaan ainoastaan erikoiskuivauksella. (Kajava 2009, 156.) On selvää, että aikanaan ei ollut mahdollista saada puutavaraa erikoiskuivattua, joten lattialankkujen annettiin kuivaa ulkona usean vuoden ajan ennen lattian lyömistä. (Laine & Orrenmaa 2012, 104.)

Kirveellä veistettyjen lankkujen halkaistu puoli veistettiin puhtaaksi, mutta ei höylätty (Lagus 1893, 15.) Joskus tapana oli myös haljaspuolikkaiden pinta höylätä sileäksi (Paulaharju 2003, 141.) Myöhemmässä vaiheessa käsisahalla sahattujen lattialankkujen pinta höylättiin myös. Höylääminen tapahtui kahden miehen käyttämällä härkähöylällä. (Laine & Orrenmaa 2012, 104.) 1900-luvun alussa lattialankkuja oli saatavana jo valmiiksi höylättyinä ja pontattuna, mutta niitä ei pienivaraistemmat jaksanut ostaa. (Paulaharju 1906, 59.)

4.2 Puulaji

Lattian puumateriaaleiksi valikoidaan yleensä puulajeja, jotka ovat riittävän kovia ja kulutusta kestäviä. Maapallolla kasvaa satoja eri puulajeja, joista vain muutamia käytetään puulattioissa. (Ahonen 1998, 57.)

Lattiapalkeiksi sopivimpina puina on pidetty tiheäsyistä rautakuusta (Vuorela 1949, 200.) Kuitenkin männystä rakennettujakin lattioita löytyy. Esimerkiksi ainakin Keski-Suomessa pirttiin lattia rakennettiin kirveellä halkaistuista männystä. (Hämäläinen 1930, 66.)

Puulaji	Kovuus (N/mm ²)
Kotimaiset	
– koivu	2,6
– mänty	1,9
– kuusi	1,3
– haapa	1,1
Keskieurooppalaiset	
– saarni	4,4
– pyökki	4,1
– tammi	3,9
Afrikkalaiset	
– muhuhu	5,8
– afromosia	4,7
– mahonki	3,3
Indonesialainen	
– merbau	4,9
Pohjoisamerikkalainen	
– kanadanvaahtera	4,9

Kuva 9. Brinell-taulukko (Siikanen 2008, 47).

Puulajin kovuutta voidaan arvioida niin sanotulla Brinell-kovuutena. Kuten voimme kuvasta 9 nähdä, kotimaiset lajit eivät ole kaikkein kovimpia puumateriaaleja. Listan kovempia puulajeja käytetään parkettilattioissa, joita käytetään edustustiloissa. Lautalattioiden käytetyimpiä puulajeja Suomessa ovat edelleen mänty ja kuusi. (Ahonen 1998, 57.) Puun kovuutta mitataan siksi, että se antaa yleensä kuvan puulajin kestävydestä. Puulajit jaetaan kovuuden mukaan neljään ryhmään: erittäin koviin puulajeihin, koviin puulajeihin, pehmeisiin puulajeihin ja erittäin pehmeisiin puulajeihin. Suomessa yleisimmin lattiassa käytetyt puulajit kuuluivat pehmeisiin puulajeihin. Kuitenkin puumateriaalin kovuus vaihtelee saman puulajin sisällä ja saman yksittäisen puun sisälläkin. (Siikanen 2008, 48.)

4.3 Lankkujen suunta

Perinteisesti asuinrakennuksissa lattialankkujen suunta on ollut sivuseinien mukainen ja samaan suuntaan on ladottu myös lakilaudat. (Paulaharju 1906, 59.)

Sen suunta otetaan huomioon jo korokerimoja asentaessa. Lattia rakennetaan siihen suuntaan, että ikkunoista tuleva valo lankeaa lattialautojen mukaisesti pituussuuntaan eikä poikittaissuuntaan. (Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto 1946, 82.)

Lattia saatettiin tehdä hiukan kaltevaksi, niin että se vietti ulospäin. Silloin lattialle joutunut vesi ei jäänyt tuvan päähän hirsien rasitteeksi, vaan kulkeutui ovelle päin. (Paulaharju 1906, 59.)

Vanhojen lattioiden reunimmaiset palkit ovat olleet irtonaisia, koska ne nostamalla on päässyt käsiksi multipenkkeihin. Mutta aina palkkeja ei ole ollut huoneen reunoilla ollenkaan vaan paljas maa. Näin on ollut vielä joissakin tuvissa 1800-luvulla. (Vuorela 1975, 410.) Lattioita siivotessa reunimmainen palkki on nostettu ja roskat on lakaistu palkin alle (Paulaharju 1906, 60.) Puulattian kehyslankuilla eli friisilankuilla on myös tiloja somistava vaikutus ja niitä on käytetty vielä rossipohjissa ja uudemmissa lattiarakenteissa. (Kaila & Keinänen 2001, 31.) Kuitenkin friisi eli päärmälaudoituksen nostamalla nähtiin myös rossipohjan eristeiden kunto, jolloin säästyttiin koko lattian avaamiselta. (Ihatsu ym. 2005, 4.)

4.4 Lattian asentaminen

Lattian rakentaminen on viimeisimpiä rakennustöitä uudisrakentamisen rakennustyöjärjestyksessä. Lattia rakennetaan aina vesikaton ja välipohjan rakentamiseen jälkeen, sekä valmiin alapohjarakenteen jälkeen. Ainoastaan uuni on voitu muurata lattian asentamisen jälkeen. (Paulaharju 1906, 58.) Toisaalta uuni saatettiin muurata myös jo ennen alapohjarakenteen rakentamista, sillä näin ollen lattian parret saatettiin sovittaa paremmin paikoilleen. Poikkeuksena pitää kuitenkin mainita aittojen ja riihien lattiat, joissa lattialankut saattavat uloittua seinän lävitse taikka seinähirren puoliväliin. (Paulaharju 2003, 91.)

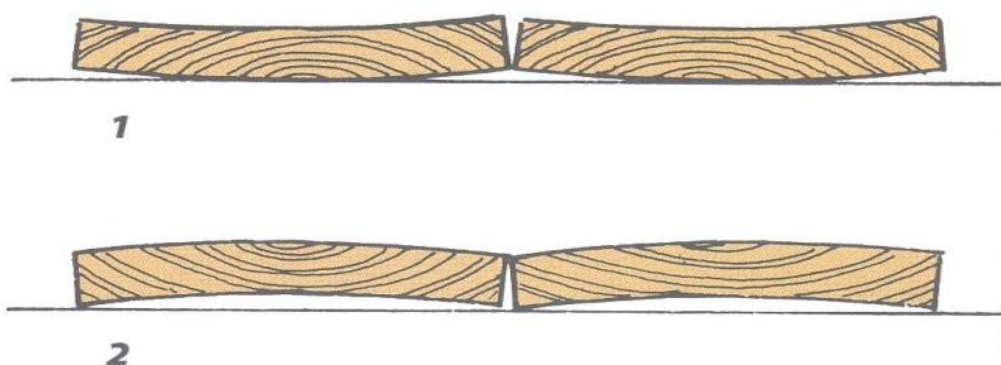
Puulattia voidaan rakentaa suoraan betoniselle alusrakenteelle tai puiselle kannatinrakennelmalle, jonka päälle on asennettu puiset korokkeet. Puulattia rakennetaan uivaksi, kantavaksi tai alusrakenteeseen liimatuksi. (Ahonen 1998, 57.) Alusrakenteen on oltava suora, eikä se saa notkua. (Kajava 2009, 156.)

Lattian korokerimat on rakennettava riittävään tiheyteen, sillä mitä ohuempaa lautta lattiassa käytetään, sitä tiheämpään rimat on asetettava. Muutoin lattiasta tulee notkuva. Esimerkiksi kahden tuuman paksuisessa lattiassa korokerimojen etäisyys saa olla enintään 60cm. Kun taas 5/4 tuumaisessa lankkulattiassa etäisyys saa olla 30cm. (Kaila & Keinänen 2001, 30.)

Asuinrakennusten puulattiat on tehtävä erittäin kuivasta puutavarasta (Setälä & Esti 1937, 70). Sekä rakennus, johon lattiaa ollaan rakentamassa, on pitänyt saavuttaa likimäärin lopullinen lämpötila ja ilmankosteus. Ennen lattian asennusta on otettava huomioon lattialankkujen hyötyleveyden kerrannallisuus eli on tiedettävä kuinka paljon viimeistä lautta on kavennettava ja onko järkevää kaventaa ensimmäistä lautta myös, jos viimeisen laudan leveys jäisi liian vähäiseksi. Kerrannallisuuslaskuissa on otettava huomioon myös rako, joka tulee jättää seinän ja lattian väliin.(RT 84-10617 1996, 9.)

Mikäli jatkoksia joudutaan tekemään, tehdään se kannatinkorokkeen kohdalla. Mutta kahta perättäistä lankkua ei kuitenkaan saa jatkaa samalta korokkeelta vaan välissä pitää olla ehjä lankku. (Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto 1946, 82.)

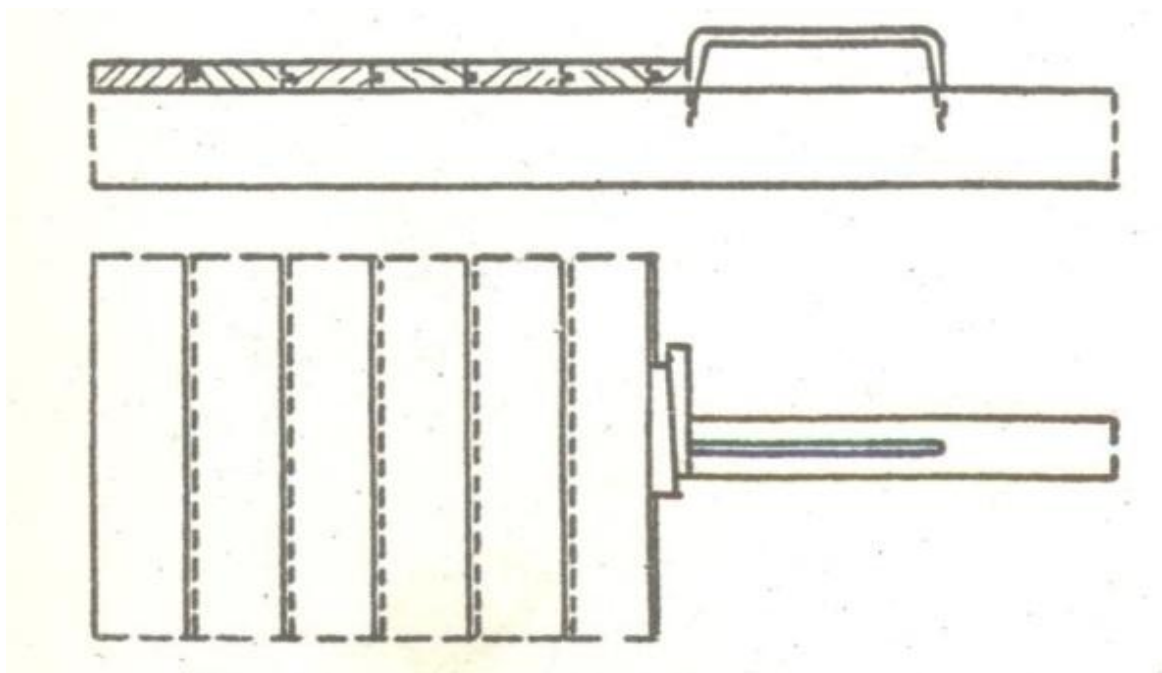
Kuva 10. Lautojen kovertuminen (Kajava 2009, 28).

Puulattiassa sydänpuoli on jätetty ylöspäin (Ihatsu ym 2005, 4.) Kuvassa 10 on konkreettinen esimerkki siitä, miten lauta kovertuessaan käyttäytyy. Mikäli lauta asennetaan pintapuoli ylöspäin, kovertuminen saa aikaan laudan reunojen irtautumisen alustastaan. Jos lauta kiinnitetään sydänpuoli ylöspäin, kovertuminen aiheuttaa edelleen muutoksia, mutta laudan reunat pysyvät kuitenkin kiinni alustassaan. Kyseisestä menettelystä on myös se etu, että siinä voidaan käyttää lievästi vajaasärmäistä lautaa. (Kajava 2009, 28.)

Mikäli lattiaan käytettävää puutavaraa ei ole höylätty, on höyläys suoritettava lattian asentamisen jälkeen. Toimenpidettä kuitenkin hankaloituu, jos höylättävälle alueelle on joutunut maa-ainesta. Siksi lattian rakentajalla olisi parempi olla jalassaan pehmeäpohjaiset töppöset, sillä kovapohjaisten kenkien mukana hiekkaa todennäköisemmin kulkeutuu lattialle. (Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto 1946, 82.) Lattian höyläämiseen on käytetään lyhyttä käsihöylää (Mandelin 1948, 87).

4.4.1 Ponttilautalattia

Lattian rakentaminen on paras aloittaa siltä suoralta seinältä, jossa on eniten ovia (Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto 1946, 82). Ensimmäinen lauta naulataan siten, että uurrepuoli tulee seinää vasten. Jotta lattialaudat saadaan asennettua suoraan, viritetään lattian läheisyyteen linjalanka, joka kertoo lattian suoruuden. Lattialautojen suoruutta säädetään kiilojen avulla, jotka on asetettu lattian reunoihin. Tarvittaessa laudan asettumista paikoilleen, sitä autetaan kevyesti lyömällä lyöntipalan välityksellä. Jos laudat ovat hiukan kieroja, voidaan niitä oikoa kiilojen avulla. (Kajava 2009, 156.) Lähes samaa tekniikkaa voidaan käyttää myös lautojen kiristyksessä. (Mandelin 1948, 86.)

Kuva 11. Lattioiden kiristäminen kiilan avulla (Mandelin 1948, 86).

4.4.2 Naulat

Koska naulat ovat olleet kalliita, niitä käytettiin säästeliäästi (Kaila & Härö 1976, 92), 1900-luvun alun rakentamisesta kertova kirjallisuus ohjeistaa ponttilautaa käytettäessä naulaamaan joko suoraan päältä päin tai postista, jolloin naulan kanta jää piiloon. Lautojen naulaaminen kannattaa kuitenkin tehdä mielummin päältä päin, koska silloin ne on helpompi irrottaa, jos ja kun lattiaa pitää kiristää. Jos naulaaminen suoritetaan postista, on lankkujen irrotus hankalaa särkemättä lautta. (Helin 1915, 121.)

Lattialautojen kiinnittämiseen on käytetty permantonauloja, joilla laudat on naulattu korokepuihin (Siikonen 1935, 124). Naulat ovat olleet neljän tuuman pituisia ja naulaamiseen on käytetty pyöreä kulmaista vasaraa. (Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto 1946, 82.) Nykyisin lattian kiinnitykseen käytettävät naulat ovat joko 60mm:n kampanauloja tai 75mm:n lankanauloja. (Kajava 2009, 156.) Jotta vältetään lautojen värjäntymiseltä, naulojen on oltava kuumasinkittyjä (Ahonen 1998, 59).

Jalkalistalla on somistava vaikutus lattian rajassa, koska sillä on voitu peittää seinäpaperin naulauskohta. 1900-luvun alussa jalkalistan kiinnitykseen on ohjeistettu käyttämään pieniä lankanauvoja tai puuruuveja, koska jalkalistat on jouduttu yleensä irrottamaan alapohjaa tai lattiaa koskevissa korjaustoimenpiteissä. (Helin 1905, 121.) Taas nykyisin jalkalistojen kiinnitykseen käytetään yleisemmin kontaktiliimoja (Ahonen 1998, 50). Aikanaan jalkalistalla on kuitenkin ollut merkittävä vaikutus lattian toimivuuden kannalta. Jalkalistat saattoivat olla ainoastaan lankkujen päädyissä eli asuinrakennuksessa yleisemmin ovi- ja päätyseinässä. Jalkalistoituksen ansiosta lattiat pysyivät paremmin paikoillaan. (Ihatsu ym 2005, 7.)

4.4.3 Lattiavaralla varaaminen

Kuva 161. Lattiavara Alajärveltä. Aleks Latvalan piirros v:lta 1935. Sanakirjasäätiö.

Lattiavara ja sen käyttöä.
Eemeli Uitto, Tiistenjoki.

Kuva 162. Lattiavaraa ja sen käyttöä esittävä piirros. Lapua. — Erkki Tuomi 1947.

Kuva 12. Lattiavaran käyttöä (Vuorela 1949, 198).

Kuvasta 12 nähdään, miten lattialankkujen sovitus tapahtui. Lattiapalkki pakotettiin toisen viereen, jaakiraudan ja kiilan avulla. Lattiavaran avulla jaakattavaan lankkuun jää merkki siihen, josta lankkua pitää veistää, että saadaan tiivis lattia. (Vuorela 1949, 200.) Lattiavaralla varatut lankut on sovitettu ainoastaan viereisiin lankkuihin sopivaksi, joten kun lattiaa jostain syystä ollaan joskus purkamassa, on tärkeää merkata lankut, etteivät ne mene sekaisin. (Vuolle-Apiala 2010, 128.)

4.5 Pintakäsittelyt

Sisätilojen pintakäsittelyistä lattian käsittely on tärkein. Uusi lattia on suojattava huolellisesti, että lattia ei pääsisi likaantumaan ennen maalausta. (Mandelin 1948, 107.) 1900-luvulla tapana on kuitenkin käsitellä puulattia heti höyläyksen jälkeen kuumalla vernissalla, joka imeytyessään puuainekseen ja näin ollen estää likaantumisen. Öljyämisen jälkeen lattia voitiin käsitellä öljymaalilla kerran tai kaksi kertaa. Vaihtoehtoisesti lattiaan voitiin tehdä myös läpikuultava laseeraus, mutta maalattiin tai laseerattiin, oli suositeltavaa käsitellä lattia lopuksi lattialakalla. (Siikonen 1935, 186.)

Mikäli puulattia päätetään peittää korkkimatolla maalaamisen sijaan, on muistettava, että jos lattia ei ole tarpeeksi kuiva, maton kangas homehtuu ja se menee pilalle. Siksi linoleumimattoa ei suositella laitettavaksi uusiin lattioihin. (Helin 1915, 122.)

5 LOPUKSI

Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää puulattian historiaa. Aiheen valintaan vaikutti suuresti oma kiinnostukseni rakennuspuusepän töihin. Aiheeseen paremmin perehdyttyäni kuitenkin huomasin, että kyseisen rakennusosan rakentamiseen on vaikuttanut moninaiset syyt. Lopulta aihe muovautui ainoastaan puulattian historiaan, eikä niinkään sen korjaamiseen. Sinällään aihe oli melko haastava, sillä lattiasta kertovaa kirjallisuutta ei ole paljoa. Työn lähteinä on käytetty suureksi osaksi kansantieteellisiä kertomuksia entisajan rakennuksista.

Lattiaan kohdistuvat vaatimukset ovat kasvaneet suuresti historiasta tähän päivään asti. Lattian pitää olla kestävä, suora ja sen tulee olla myös esteettiset vaatimukset täyttävä. Nämä vaatimukset ovat alkujaan olleet mahdollisia täyttää ainoastaan arvorakennuksissa. Kuten sanottua rakentamista on ohjannut ensisijaisesti rakennuttajan varallisuus. Lattialla on ennen kaikkea vaikutettu asukkaan statukseen. Toivottuja vieraitahan on aina käsketty peremmälle, koska heille on haluttu näyttää nimenomaan talon edustuksellisempi osa. Uusimmat lattiarakenteet on otettu aluksi käyttöön rakennuksen arvokkaammissa osissa, kuten olohuoneissa ja saleissa. Tämä ilmiö oli nähtävissä jo savupirteissä, joissa lattia oli jaettu useampaan osaan.

Lattian historiaan nähden lattian maalaamisella on melko lyhyt historia, mutta myös tämän katsotaan yleistyneen aluksi arvokkaammissa rakennuksissa. Myös tämä uudistus oli aluksi nähtävissä rakennuksen arvokkaammissa osissa. Joten on arveltavissa, että myös lattian maalaamisella saatettiin vaikuttaa asukkaan statukseen.

Vanha lankkulattia kaikkine rakoineen ja kuluneisuuksineen kertoo eletystä elämästä ja siksi se on säilyttämisen arvoinen.

LÄHTEET

- Ahonen, T. 1998. Lattiat. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK.
- Appelgren, K. ym., 2008. Koskettavat pinnat, opas sisäpintojen vaalimiseen. Rakennusperinteen Ystävät ry. Turku: Painola - T. Nieminen Oy.
- Helin, H. R. 1915. Huonerakenteiden oppikirja. Helsinki: Otava.
- Hämäläinen, A. 1930. Keski-Suomen kansanrakennukset. Asuntohistoriallinen tutkimus. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Härö, E. & Kaila, P. 1976. Pohjalainen talo. Rakentajan opas. Toinen painos. Helsinki: Etelä-Pohjanmaan Maakuntaliitto, Keski-Pohjanmaan Maakuntaliitto, Svenska Österbottens Landskapsförbund ja Vaasan läänin taidetoimikunta.
- Ihatsu, E., Salmela, A. & Pakkala, J. 2005a. Multapenkki. [Verkojulkaisu]. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus. [Viitattu 22.4.2015] Saatavana: <http://www.ouka.fi/pora/tietopankki/multapenkki.pdf>
- Ihatsu, E., Salmela, A. & Pakkala, J. 2005b. Tuulettuva kantava alapohja eli rossipohja. [Verkojulkaisu]. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus. [Viitattu 22.4.2015] Saatavana: <http://www.ouka.fi/pora/tietopankki/tuulettuvakantavaalapohjaelirossipohja.pdf>
- Kaila, P. & Keinänen, W. 2001. Rakennusopin tietokirja. Helsinki: WSOY.
- Kajava, R. 2009. Rakennuksen puutyöt. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto. 1946. Rakennustyöt. Helsinki: Erikoispaino Oy.
- Lagus, F. H. B. 1893. Asuinrakennuksista Sumiaisissa. Kansantieteellisiä kertomuksia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapaino.
- Laine, M. & Orrenmaa, A. 2012. Rakkaat vanhat puutalot. Säilyttäjän opaskirja. Helsinki: Otava.
- Mandelin, W. 1948. Jokamiehen rakennusopas. Omakoti- ja talkoorakentajille. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.
- Niiranen, T. 1981. Miten ennen asuttiin. Helsinki: Otava.

- Nokela, L. & Hagelstam, K. 2008. Suomalainen huone. Keuruu: Otava.
- Leppo, M. 1973. Talonpoikaistalot. Talonpoikaisarkkitehtuurin katoavaa kauneutta. Porvoo: WSOY.
- Paulaharju, S. 1906. Kansatieteellisiä kertomuksia VI: Asuinrakennuksista Uudellakirkolla Viipurin läänissä. SKS:n toimituksia 81. Helsinki: SKS:n kirjapaino-osakeyhtiö .
- Paulaharju, S. 1983. Karjalainen talo. Helsinki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.
- Paulaharju, S. 2003. Karjalaista rakennustaitoa. Kuvaus Pohjois- ja Itä-Karjalan rakennuksista. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Pietarila, P. 2004. Rakennusten värit ja koristetyylit. Helsinki: Libris.
- Puulattian käsittelystä. 17.10.2013. [Verkojulkaisu] Rakennuskulttuuritalo Toivo ja Korsmanin talo. [Viitattu 22.4.2015]. Saatavana: <http://www.pori.fi/kulttuuri/satakunnanmuseo/rakennuskulttuuritalotoivojakorsmanitalo/toivojakerjausneuvonta/toivonkorjausvinkkeja/puulattiankasittelysta.html>
- RT 84-10617 1996 Puulattiat [Verkojulkaisu]. Ohjetiedosto. [Viitattu 16.4.2015] Saatavana: RT-kortistosta, vaatii käyttöoikeuden
- Siikanen, U. 2008. Puurakentaminen. Tampere: Esa Print Oy.
- Siikonen, H. 1935. Pienviljelijän rakennusoppi. Helsinki: Helsingin uusi kirjapaino Oy.
- Sirelius, U. T. 1989. Suomen kansanomaista kulttuuria II. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Valonen, N. & Vuoristo, O. 1994. Suomen kansanrakennukset. Seurasaaren ulkomuseon rakennusten pohjalta. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Vuolle-Apiala, R. 2009. Savusauna. Ennen ja nyt. Porvoo: WS Bookwell.
- Vuolle-Apiala, R. 2010. Hirsitalon kunnostaminen. Porvoo: Bookwell Oy.
- Vuorela, T. 1949. Etelä-Pohjanmaan kansanrakennukset. Kyrönmaa VI. Vaasa: Vaasan kirjapaino.
- Vuorela, T. 1983. Suomalainen kansankulttuuri. Porvoo: WSOY.